

PRESTIŽNA MOTNJA

Darja Boben Bardutzky

Uvod

- Nova motnja – psihiatrični praksi že nekaj časa ugotavljamo, da nam za opis nekaterih motenj manjka ustrezna kategorija in zato predlagamo vključitev novega pojma – PRESTIŽNA MOTNJA
- **Zgodovina:** obstaja veliko dokazov zanjo
  - od skrivnostno izginulih civilizacij in
  - svetovnih vojn do
  - manj malignih pojavov kot so stolpi v S. Gimignanu ali
  - različne zgodbe povprečnežev, ki so zasenčili prave umetnike.

Ime

- Ime »prestizna motnja« je etiološko, saj izhaja iz vzroka motnje, zato je vprašanje, če ne bi bilo pravilneje reči »**motnja kot posledica težnje po prestižu**«.
- Glede na to, da v tujini motnja še ni opisana, predlagamo nekaj tujih prevodov – Prestige disorder, Maladie de prestige, Prestizni poremečaj... - da bi se izognili nesporazumom.

Opis znakov - 1

- ko nas ljudje poznajo, ker smo slavni, koristni in ne poznajo, če to nismo
- ko nekdo v diskusiji z nami skritizira vsako našo idejo, čez nekaj časa pa slišimo, da jih prodaja za svoje
- ko si kupi stvar, ki je ne rabi, ali mu celo ni preveč všeč, predvsem zato, da bi naredil vtis na druge

Opis znakov - 2

- ko nas ljudje obravnavajo kot da nimamo 100 pik (IQ), a tudi če nas obravnavajo kot da imamo 200 pik (a jih seveda nimamo) ali govorijo z nami v nekem nam tujem, visoko specifičnem jeziku, je to verjetno z namenom postavljanja sogovornika v podrejeni položaj

To se pojavlja večkrat v odnosu zdravnik in pacient, ko se zdravnik ne potrudi razložiti pacientu zadeve v njemu razumljivi govorici.

Ali pa birokratski, pravniški jezik, nerazumljiv večini ljudi. *Kljub temu, da nam je z ustavo zagotovljena pravica do razumljivosti.*

Opis znakov-3

- ko brezčutno oštevilčimo ljudi in jih kličemo po številkah (pa za to ni potrebe zaradi varovanja podatkov ali boljše organizacije (npr. vrsta v banki) ampak to le olajša delo osebju
- ko smo na vodilnem mestu in ugotovimo, da nas ljudje naslavlajo z »vaša visokost« ali celo želimo takšno naslavljanje

Opis znakov - 4

Lastnosti, ki so v ospredju pri PM pa so torej

**VZVIŠENOST, NADUTOST, DOMIŠLJAVOST,
OŠABNOST, IZUMETNIČENOST oz
NEPRISTNOST, KORISTOLJUBNOST,
NESPONTANOST, HLADNOST, RIGIDNOST,
JEZAVOST, OGROŽENOST, ZAVIST,
ŠKODOŽELJNOST, ...**

Opis znakov - 5

- Prepoznavanje znakov je - kot običajno –

lažje pri drugih kot pri sebi,

čeprav je za zdravljenje seveda nujno prepoznavanje lastnih.

Vrste motenj

Prestižno motnjo lahko razdelimo glede na

- **intenziteto motnje**
- **tipe posameznikov**

- Prva delitev je klasična delitev na blago, zmerno in hudo obliko:

Blaga PM -1

- za nekaj sekund se nam pokvari razpoloženje, ko nekdo od sodelavcev nekje uspe
- blago obrekujemo (brez zlonamernosti) v ožjem krogu uspešne znance, prijatelje s poudarkom na njihovih slabostih
- pohvale (iskrene) sodelavcem nam nikakor ne gredo iz ust, kaj šele, da bi jim priznali, da imajo dobre ideje ali celo boljše od nas
- svoje nazive uporabljamo neustrezno. Npr.: pri frizerju, na tržnici, ali z otroki – kot v primeru , ko se zdravniku rodi otrok in ga očka v porodnišnici pozdravi: »Buci, buci, ljubček – to sem jaz, doktor Prestižnik!«

Blaga PM -2

- kot govorec na konferenci ne končamo v odmerjenem času - *odvzamemo čas naslednjim govornikom, odmor udeležencem, kljub opozarjanju nočemo z odra. Včasih kar na začetku povemo, da je naša tema tako pomembna, da si bomo vzeli več časi kot drugi...*
- ko nekdo pozabi, kaj je dejansko njegova naloga (npr. uslužbenci v kadrovski službi v pokroviteljsko sprašujejo mlade strokovnjake, če vedo, koliko stanejo podjetje ali ustanovo)

Blaga PM -3

- V politiki se to lahko kaže tako, da zamenjamo več političnih strank, samo da dosežemo cilj (= dobimo pomembno funkcijo),

potem pa bolj kot na splošni blagor gledamo na lastne koristi in dajemo prednost zunanjim oblikam delovanja (pojavljanje v medijih, na različnih dogodkih, s provokacijami - pred resnim delom).

- Seveda to ni pri vseh, saj večina ljudi, ki naredijo vse, da pridejo do položaja zato, da tam lahko uresničujejo svoje ideje v korist drugih.

Zmerna PM - 1

- ob uspehu drugih smo lahko zamorjeni več ur ali celo dni
- težko prenašamo celo uspeh prijateljev in bližnjih sorodnikov (npr.: ne prenesemo uspeha žene ali dejstva, da je naš otrok pametnejši od nas)
- obrekovanje postane zlonamerno (prizadeti ima škodo)
- za različne aktivnosti (npr.: študij) se odločimo izključno zaradi napredovanja ali prestiža.
- z nekom se tikamo na zabavi, na delovnem mestu pa zahtevamo, da nas vika

Zmerna PM - 2

- uvajamo nepotrebno birokracijo zaradi dokazovanja lastne pomembnosti (npr.. dokumentacija zdravstvene nege) ne pa zaradi večje kakovosti dela samega
- v družbi vedno največ govorimo,
- imeti moramo zadnjo besedo,
- biti najpametnejši če ne drugače, tudi z diskvalifikacijo drugih (Npr.: farmacevt, ki pri izdaji recepta bega pacienta z različnimi informacijami, ki niso v skladu s tem, kar je izvedel pri zdravniku – namesto da bi poklical zdravnika in mu povedal o svojih pomislekih – odgovornosti tako ne prevzema nobene.)

Zmerna PM - 3

- ko se niti ne pogovarjamo, kaj šele družimo z revnejšimi, slabše oblečenimi, manj izobraženimi...
- če mislimo, da so delavci strošek in ne ljudje
- pišemo magistrske in doktorske naloge brez resnega raziskovalnega dela oziroma »odkrivamo toplo vodo« kot je *npr. potrditev hipoteze, da so pacienti bolj zadovoljni, če manj časa čakajo na pregled pri zdravniku.*

(Ni posebne škode, pa tudi koristi ne- korist je karakteristika kakovosti)

Huda PM -1

- ko mislimo, da smo več vredni kot drugi zaradi barve kože, narodnosti, veroizpovedi, porekla, premoženja, izobrazbe, spolne orientacije...

(- ko nekdo izjavi, da bi raje imel za soseda alkoholika kot homoseksualca in ju tako vrednostno razvršča ali

- ko dobijo delavci, gradbenega podjetja, ki niso Slovenci s strani vodstva opozorilo, da je v Sloveniji višja kulturna raven kot v njihovi domovini in naj se temu primerno obnašajo...)

Huda PM - 2

- nikjer in nikoli ne dovolimo, da bi nas kdo premagal, razen izjemoma kakšen nadrejeni, da bomo potem imeli od tega korist
- poraza si ne dovolimo niti v športu, kjer se sprema za vsako malenkost
- niti v prometu, kjer celo prisilimo druge udeležence, da ustavijo, jih naderemo ali pretepemo

Huda PM -3

- v odnosu z lastnim partnerjem, otroki nikoli ne dovolimo nikakršnega dvoma v lastno premoč
- učitelji s to motnjo se spuščajo v boj z otroki za vsako malenkost (kar je ena naj malignejših oblik PM)

Dodatek

zelo huda PM

- je takrat, ko se zaradi prestiža organiziramo v skupine (bodisi stranke, lože, mreže...) in smo za prevlado pripravljeni maltretirati, zatirati cele skupine drugih ljudi, sprožati oborožene spopade, vojne...

Po intenzivnosti bi motnjo lahko razdelili

- tudi v spekter **tipov** od npr.: **Tip I, tip I $\frac{1}{2}$ ...** oz.
- kar bi bilo še bolj prikladno, ker bi dovoljevalo neskončno število tipov te motnje v klasifikaciji, bi bil **spekter decimalnih števil**.
- Tako bi ob odkritju vsake nove motnje lahko dodajali stotinke, tisočinke.... In vsak avtor bi lahko imel svoj tip motnje (opisan v klasifikaciji, ne v sebi).

... na decimalke

- Npr.: 1,0001 blaga PM – tako rekoč idealen človek, srečen in vesel ob pogledu na uspeh, vzpon drugih. Le v primeru, da veliko bogatejši in domišljav sosed zadene na loteriji 50milijonov E, ga za hipec stisne v želodcu.
- ...ali 1,95 - ko je materi vseeno, če hči postane zdravnica ali zdravnikova žena, samo, da je »gospa doktorjeva«
- ....ali 2,41 – ko zasije nasmeh na obrazu občinske uradnice, ko odkrije, da vam manjka pol nekega formularja in vas bo zato lahko odslovila od svojega okenca in poslala kam drugam (za PM gre, če se ob tem razveseli – če se ne, je to znak navadne lenobe)
- ....ali 10,25 - sindrom imenovan po enem od znanih voditeljev iz zgodovine itd.

Glede na **tipe** posameznikov

- bi motnjo lahko razdelili npr. kar po poklicih ali dejavnostih.

Npr.: učitelji, uradniki, šoferji, zdravniki, igralci, lastniki psov..., če omenim nekaj izstopajočih tipov. Vrstni red naštevanja nič ne pomeni, ker za takšno razvrstitev še ni dovolj znanstvenih dokazov.

Pri vsakem od teh tipov je potem možna razvrstitev v podtip

- Npr.:
- šofer 3,025 – na cesti divja, izsiljuje prednost, ne uporablja smerokazov, prehiteva v škarje, trobi počasnežem (tip šofer 1,066 jim daje samo svetlobne znake in je zadovoljen z velikim avtom).
- igralec 4,121 – o kolegih raznaša ogabne trače, gre preko trupel za določeno vlogo, partnerje in prijatelje menjava glede na korist
- marsikateri tip bi bilo najlažje opisati kar z imenom določene znane osebe, vendar je to brez njenega dovoljenja neetično in prepovedano, kar seveda ne preprečuje uporabe v ozkih strokovnih krogih (tudi to je eden od blagih znakov PM)

**BISTVU GRE ZA TO, DA IMAJO TISTI,
KI ZASE MISLIJO, DA SO NEKAJ VEČ (OD
DRUGIH), SAMO ENO OSEBNOSTNO
MOTNJO, KI SE JI REČE “PRESTIŽNA
MOTNJA”.**

Še enkrat opozarjamo, da se je pri diagnosticiranju potrebno zavedati, da motnjo izrazito hitreje opazimo pri kolegih, kasneje pri bližnjih in najkasneje pri sebi.

Predlog za novo inačico: **Prazna motnja -1**

- v zadnjih letih opažamo novo obliko, ki je sicer v tesni zvezi s PM, lahko pa izjemoma obstaja kot samostojna motnja.
- to je PRAZNA MOTNJA, ki nastane zaradi praznine in jo vidimo, ko gre za nastopanje brez vsebine.
- človek oživi pred publiko, pred kamero, ker mu je v veselje nastopati, tudi, če nima kaj povedati (Resničnostni šovi).

-

Prazna motnja -2

- Opažamo tudi, da se ta praznina zapolnjuje s kompliciranjem, kar rezultira s **smrtonosno kombinacijo površnosti in kompliciranja**, ki seveda uničuje vsak napredek. Ni še povsem jasno ali ljudje sploh ne opazijo, da ni vsebine ali so zavestno prepričani, da je vsebina nepomembna.

Prazna motnja -3

- V delovnih organizacijah lahko zaznamo, da gre pri nekom za prazno motnjo, če se veliko sestankuje in se več pozornosti nameni formalnostim kot vsebini.
- Problem bo verjetno nastal tudi pri zdravljenju te motnje, ker je vprašanje, kaj bo ostalo od človeka, ko ne bo imel več motnje?

Vzroki

za nastanek prestižne motnje -1

- Vzroke lahko iščemo pri standardnih dejavnikih za nastajanje različnih motenj, če omenimo le **genetske danosti in okolje**. Kakšnih posebnih študij glede genske dispozicije še ni bilo, čeprav bi že različne pokrajine ali mesta naše države pokazala zanimive rezultate.

Vzroki

za nastanek prestižne motnje -2

- S poskusi na živalih so prav tako problemi, ne le zaradi etičnih dilem ampak tudi ugotovitev, da si le nismo povsem enaki.
- Zaradi večje podobnosti pridejo v poštev za raziskave PM **podgane, osli, levi, prašiči, nekatere vrste metuljev, ptic pevk, pavi, nekatere vrste psov –**
- *medtem, ko se opice niso obnesle, ker so se norčevale iz raziskovalcev (verjetno že dosegaajo nivo za PM), mačke pa sploh niso jemale resno navodil (izredno zanimiva vrsta za raziskavo PM).*

Vzroki

za nastanek prestižne motnje -3

- Kar se je dalo ugotoviti iz raziskav na živalih in iz prvih poskusov na ljudeh, pa se vse bolj potrjuje teorija, da je prestižna motnja predvsem stvar okolja in sicer **VREDNOT v nekem okolju.**
- Kadar so vrednote iz skupine **materialnega bogastva, slave, zunanjega videza, oblasti, nadvlade, oz. zunanje moči** ali »moči nad«, potem je večina genskih materialov neodporna (ali pa primerna) za razvoj prestižne motnje.

Vzroki

za nastanek prestižne motnje - 4

- Včasih gre tudi za obrambo pred lastnim občutkom manjvrednost, za **iluzijo avtoritete**, za katero pa vemo, da je tri stopenjska (avtoriteta pozicije, znanja, osebnosti) in da tista najpomembnejša ni v zvezi z zunanjo pozicijo.

Vzroki

za nastanek prestižne motnje - 5

- Da je močan **dejavnik tveganja oblast**, lahko sklepamo po tem, da se morebitna neodpornost genetskega materiala pokaže najkasneje, ko (če) pride posameznik do oblasti ali vodilne funkcije. Pri večini ljudi lahko takrat opazimo znake (od blage do hude) prestižne motnje, čeprav jih prej ni bilo videti.
- In obratno – značilnost osebnostno zrelih ljudi je, da ostanejo tudi na položaju skromni in pristni.
- Temu v prid govorijo tudi psihične težave, ki jih ima nekdo, ko izgubi funkcijo ali vodilno mesto.

Vzroki

za nastanek prestižne motnje - 6

- Tako se bo vodilni s PM obdal z isto mislečimi in se izogibal ljudi z idejami (možno je, da jih sploh ne razume).
- Vodja S PM bo gnjavil podrejene in se prilizoval nadrejenim, vodja brez PM pa bo gnjavil nadrejene in spodbujal podrejene.
- Vodja s PM bo izbral strahovlado, čeprav je od Deminga naprej jasno, da je pri kakovostnem delu potrebno najprej odpraviti strah pri delavcih.
- Vodje s PM prepoznate tudi po tem, da takoj, ko pridejo na položaj razvrednotijo (=porušijo) vse dotedanje dosežke, se ne poučijo o delu in uvajajo svoje ideje (predvsem tiste iz škatle »kopirati«).

Posledice -1

- So lahko na vseh področjih in so lahko zelo hude:
- slaba volja (tistih s PM in njihove okolice), ki se spiralasto dviga in koncentrično širi in lahko preraste v drugo duševno motnjo (depresivno, anksiozno, paranooidno, manično...) ali somatsko bolezen (npr.: srčni infarkt, artritis, ledvični kamni), povečana obolevnost in umrljivost...

Posledice -2

- slabi medsebojni odnosi, konflikti, napetosti, nezaupanje, nesodelovanje, tekmovalnost, garanje, odtujenost, izgorelost, spopadi,
- In posledično - upad kakovosti, nazadovanje namesto napredka neke delovne sredine ali celotnega okolja
- zaradi orientiranosti na površino (izgled, fasado) in zaradi raznih predsodkov ljudje s PM spregledajo unikatnost in dragocenost drugih ljudi in so tako lahko večkrat prikrajšani za pristen stik z drugimi.

Komorbidnost -1

- Največkrat je PM povezana z
- motnjo kontrole impulzov,
- z različnimi motnjami osebnosti,
- včasih tudi z motnjami hranjenja,
- redko z odvisnostjo
- vedno bolj pa z intelektualno inferiornostjo (le-to prepoznamo po tem, da se človek veseli, da ima eno motnjo več kot drugi, ali takšno, ki je drugi nimajo).

Komorbidnost - 2

- Včasih se kombinacije PM in slabše intelektualne opremljenosti kaže v tem, da ne ločimo besedic »kapirati« in »kopirati«- in ne le da nimamo lastnih ustvarjalnih idej, še tujih ne razumemo (ne kapiramo) in jih nesmiselno »kopiramo« in s tem seveda uničujemo kakovost nekega procesa.

Diferencialna diagnostika

- V poštev pridejo lastnosti kot so samostojnost, samozavest, ponos, čast, ustvarjalnost, iskrenost, pogum, ipd.
- Od PM se razlikuje po tem, da ne povzročajo slabega počutja drugih, da drugih ne ogrožajo, če le-ti sami nimajo PM, saj za lasten uspeh tak človek ne potrebuje neuspeha drugega.

Obravnava - 1

- Za **terapevte**, ki se odločijo za delo s pacienti s PM, je nujno, da **prepoznavajo svojo PM** in jo obvladujejo. Brezpogojno morajo znati ločiti, kdaj delujejo (govorijo) izključno v korist klienta in kdaj bi to lahko bilo zaradi razkazovanja lastne pameti (vrednosti).

Obravnava - 2

- Osnovna usmeritev obravnave je naravnana v **osveščanje drugih možnosti za dolgoročno realistično zadovoljevanje potrebe po uveljavljanju,**
ki ne bo šlo na račun drugih ljudi in ne na račun medsebojnih odnosov.

Obravnava - 3

- antidepresivi ne pomagajo bistveno
- antipsihotiki so lahko koristni predvsem pri hudih oblikah
- anksiolitiki v nižjih dozah občasno olajšajo stvar
- psihoterapija je učinkovita predvsem v povezavi z osveščnim terapevtom. PM psihoterapevtov se včasih kaže tako, da mislijo, da vedo več o posamezniku kot on sam, samo zato, ker morda prepoznajo njegovo »slepo pego«. To seveda ne velja, vsak človek ve sam o sebi največ.

Obravnava - 4

- Dobro deluje seznanjanje ljudi s pojmi kot so: DOBRONAMERNOST, UPOŠTEVANJE, SOČUTJE, SODELOVANJE, IZBIRA, ODGOVORNOST, SPREJEMANJE, USTVARJALNOST, DOSTOJANSTVO, SKROMNOST...
- in **poudarjanje previdnosti** z besedami kot so: »prvi in ta glavni«, »uklanjanje«, »popuščanje« »smrtno resno«, »zob za zob«, »za živo glavo«, »mu bom že pokazal...«, »OBVEZNO!«, »zahtevam«...

Obravnava - 5

- na delovnem mestu se je pokazala kot učinkovita večšina vstopanje »profesionalno« vlogo – vendar nikoli brez osebnostne kongruentnosti (ne moremo namreč imeti ene vrednote v zasebnem življenju in druge na delovnem mestu; ali smo ali nismo npr. pošteni, ali spoštujemo ljudi ali ne smo iskreni, sočutni ali pa ne...) in ne brez dojemanja vsebine dela.

Obravnava - 5

**BREZPOGOJNA LJUBEZEN, ALTRUIZEM
IN HUMOR PA PRESTIŽNO MOTNJO
DOBESEDNO UBIJAJO!**

*Vse je resnično, vsaka podobnost je
zgolj naključna in last tistega, ki jo
najde.*

Humor kot konstruktiven obrambni mehanizem

- *Ko se pri svojem delu znajdemo pred ovirami, ki ne izhajajo iz strokovnih stisk, ampak iz omejujočega, zavirajočega okolja, ki ga na koncu vedno predstavljajo določeni posamezniki, imamo za njihovo preskakovanje več možnosti. Od jeze, zagrenjenosti in obupa do potrpežljivega prenašanja ali strastnega upornišтва. Nekje vmes, ne vem natančno kje, obstaja simpatično orožje – humor, ki velikokrat pomaga in praktično nikoli ne škodi.*
- *In v okviru teh razmišljanj je nastal moj sestavek o »prestizni motnji« .*